

ΘΕΜΑ 5^ο

ΞΕΝΟΦΩΝ, 'ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ' 4,4,15-17

Λυκοῦργον δὲ τὸν Λακεδαιμόνιον, ἔφη ὁ Σωκράτης, καταμεμάθηκας, ὅτι οὐδὲν ἂν
 διάφορον τῶν ἄλλων πόλεων τὴν Σπάρτην ἐποίησεν, εἰ μὴ τὸ πείθεσθαι τοῖς νόμοις
 μάλιστα ἐνειργάσατο αὐτῇ; τῶν δὲ ἀρχόντων ἐν ταῖς πόλεσιν οὐκ οἶσθα ὅτι, οἵτινες
 ἂν τοῖς πολίταις αἰτιώτατοι ᾧσι τοῦ τοῖς νόμοις πείθεσθαι, οὗτοι ἄριστοί εἰσι, καὶ
 5 πόλις, ἐν ἣ μάλιστα οἱ πολῖται τοῖς νόμοις πείθονται, ἐν εἰρήνῃ τε ἄριστα διάγει καὶ
 ἐν πολέμῳ ἀνυπόστατός ἐστιν; ἀλλὰ μὴν καὶ ὁμόνοιά γε μέγιστόν τε ἀγαθὸν δοκεῖ
 ταῖς πόλεσιν εἶναι καὶ πλειστάκις ἐν αὐταῖς αἴ τε γερουσίαι καὶ οἱ ἄριστοι ἄνδρες
 παρακελεύονται τοῖς πολίταις ὁμονοεῖν, καὶ πανταχοῦ ἐν τῇ Ἑλλάδι νόμος κεῖται
 τοὺς πολίτας ὁμνύναι ὁμονοήσειν, καὶ πανταχοῦ ὁμνύουσι τὸν ὄρκον τοῦτον· οἶμαι δ'
 10 ἐγὼ ταῦτα γίνεσθαι οὐχ ὅπως τοὺς αὐτοὺς χοροὺς κρίνωσιν οἱ πολῖται, οὐδ' ὅπως
 τοὺς αὐτοὺς ἀγλήτας ἐπαινῶσιν, οὐδ' ὅπως τοὺς αὐτοὺς ποιητάς αἰρῶνται, οὐδ' ἵνα
 τοῖς αὐτοῖς ἡδῶνται, ἀλλ' ἵνα τοῖς νόμοις πείθωνται. τούτοις γὰρ τῶν πολιτῶν
 ἐμμενόντων, αἱ πόλεις ἰσχυρόταται τε καὶ εὐδαιμονέσταται γίνονται· ἄνευ δὲ ὁμο-
 νοίας οὔτ' ἂν πόλις εὖ πολιτευθεῖη οὔτ' οἶκος καλῶς οἰκηθεῖη. ἰδίᾳ δὲ πῶς μὲν ἂν τις
 15 ἦττον ὑπὸ πόλεως ζημιοῖτο, πῶς δ' ἂν μᾶλλον τιμῶτο, ἢ εἰ τοῖς νόμοις πείθοιτο;

ΣΧΟΛΙΑ

1. «Λυκοῦργον...καταμεμάθηκας»: κύρια πρόταση ερωτηματική. Σ' αυτήν ανήκει το ερωτηματικό στο τέλος της περιόδου. «τὸν Λακεδαιμόνιον»: παράθεση. «ὅτι...ἐποίησεν»: ειδική πρόταση ως επεξήγηση στην προηγούμενη κύρια. «οὐδὲν...διάφορον»: η αντωνυμία λειτουργεῖ επιρρηματικά ως αναφορά, 'σε τίποτε διαφοροτική'. «ἂν...ἐποίησεν»: Δυνητική Οριστική Ιστορικού Χρόνου, η οποία δείχνει το αντίθετο του πραγματικού στο παρελθόν: 'δεν θα την έκανε σε τίποτε διαφοροτική (ὁμως τελικά την έκανε)'.
 2. «διάφορον»: αιτιατική ενικού θηλυκού γένους, κατηγορούμενο στο 'Σπάρτην'. «τῶν ἄλλων πόλεων»: γενική διαιρετική. «τὴν Σπάρτην»: αντικείμενο στο 'ἐποίησεν'. «εἰ μὴ...ἐνειργάσατο»: υποθετική πρόταση της οποίας η απόδοση είναι η προηγούμενη 'Δυνητική Οριστική Ιστορικού Χρόνου', οπότε ο υποθετικός λόγος είναι του 'αντίθετου του πραγματικού στο παρελθόν': 'αν ο Λυκοῦργος δεν ἀνάγκαζε τους Σπαρτιάτες να τηροῦν τους νόμους, τότε σε τίποτε δεν θα την εἶχε κάνει την Σπάρτη διαφοροτική ἀπὸ τις υπόλοιπες πόλεις'. Ο υποθετικός λόγος είναι και Πλάγιος, διότι η απόδοσή του είναι Ειδική πρόταση, ἀντί για Κύρια. «τὸ πείθεσθαι»: ἑναρθρο ἀπαρέμφατο ως ουσιαστικό σε αιτιατική πτώση, ἀντικείμενο στο ρ. 'ἐνειργάσατο'. «τοῖς νόμοις»: ἀντικείμενο στο ἀπαρέμφατο.
 3. «ἐνειργάσατο αὐτῇ»: η σύνταξη του ρ: 'ἐνεργάζομαι τινὶ τί = δημιουργῶ σε κάποιον κάτι'. «τῶν δὲ ἀρχόντων... οὗτοι ἄριστοί εἰσι»: κύρια πρόταση. Σ' αυτήν την ημί-περίοδο λόγου ἔχει γίνει για λόγους ἔμφασης μια σκόπιμη ἀναδιάταξη στην λογική σειρά των λέξεων, η οποία είναι η εξής: «οὐκ οἶσθα ὅτι οἵτινες τοῖς πολίταις αἰτιώτατοι ᾧσι τοῦ τοῖς νόμοις πείθεσθαι, οὗτοι τῶν ἀρχόντων ἄριστοί εἰσι ἐν ταῖς πόλεσι = δεν γνωρίζεις ὅτι ὅποιοι τυχόν γίνονται οἱ υπεύθυνοι στα μάτια των πολιτῶν του να πείθονται οἱ πολῖτες

στους νόμους, αυτοί ακριβώς είναι και πιο καλοί ανάμεσα στους άρχοντες μέσα στις πόλεις ;». «**τῶν δὲ ἀρχόντων**»: γενική διαιρετική στην αρκετά μακριά απ' αυτήν αντωνυμία 'οὔτοι'. «**οἵτινες ἄν...ῶσι**»: αναφορική πρόταση με υπόθεση λόγω του 'ἄν' συν Υποτακτική. Η απόδοση βρίσκεται στο 'οὔτοι ἄριστοί εἰσι' και εκφράζει την αόριστη επανάληψη στο παρόν – μέλλον.

4. «**τοῖς πολίταις αἰτιώτατοι ὦσι τοῦ...πείθεσθαι**»: η έκφραση είναι 'αἰτίος εἰμι τινὶ τινός = γίνομαι ἡ αἰτία σε κάποιον για κάτι', όπου η δοτική είναι προσωπική και η γενική είναι της αιτίας. Τον ρόλο της γενικής εδώ παίζει το έναρθρο απαρέμφατο σε γενική πτώση.

5. «**πόλις...διάγει καὶ...ἀνυπόστατός ἐστιν**»: δυο επίσης ειδικές προτάσεις αντικείμενα στο προηγούμενο ρ. 'οὐκ οἶσθα'. «**ἐν ἧ**»: δηλ. 'ἐν ἧ πόλει'.

6. «**ἀνυπόστατός**»: 'ακατάβλητος - ακαταμάχητος'. «**ἀλλὰ μὴν**»: 'ὅμως πράγματι'. «**ὁμόνοιά... δοκεῖ**»: 'ἡ ὁμόνοια φαίνεται - δίνει τὴν εντύπωση ὅτι...'. Το ρ. 'δοκεῖ' αν έχει δίπλα τους ονομαστική πτώση, όπως εδώ, θεωρείται προσωπικό, ενώ αν έχει απαρέμφατο, θεωρείται απρόσωπο. «**μέγιστόν**»: επιθ. προσδ. στο ἐπίθετο. «**ἀγαθόν**»: κατηγορούμενο στο ακόλουθο απαρέμφατο 'εἶναι'.

7. «**ταῖς πόλεσιν**»: συντάσσεται όχι με το 'δοκεῖ', αλλά με το 'εἶναι': 'ἡ ὁμόνοια φαίνεται ὅτι εἶναι για τις πόλεις - προς το συμφέρον των πόλεων', ως δοτ. χαριστική. «**αἶ τε γερούσια**»: 'τα συμβούλια - οι βουλές'.

8. «**παρακελεύονται τοῖς πολίταις ὁμονοεῖν**»: 'παρακελεύομαι τινὶ τί = δίνω εντολή σε κάποιον να κάνει κάτι'. «**νόμος κεῖται**»: 'υπάρχει νόμος'.

9. «**τοὺς πολίτας ὁμνῶναι**»: το ουσιαστικό είναι υποκείμενο στο απαρέμφατο, και το απαρέμφατο είναι επιρρηματικό συμπερασματικό στο ρ. 'νόμος κεῖται = *υπάρχει νόμος ὥστε να ορκίζονται - για να ορκίζονται*'. «**ὁμονοήσειν**»: ειδικό απαρέμφατο αντικ. στο 'ὁμνῶναι'.

10. «**οὐχ ὅπως...κρίνωσιν**»: επιρρ. τελική πρόταση με Υποτακτική. «**τοὺς αὐτοὺς χοροὺς**»: 'τα ἴδια χορικά τραγούδια', ειρωνικά αναφέρεται στις επιλογές που έκαναν οι Αθηναίοι ψηφίζοντας τα καλύτερα Χορικά σε διαγωνισμούς Τραγωδίας. Με την ειρωνεία αυτήν θέλει να δείξει ὅτι η επιζητούμενη ὁμόνοια δεν αποβλέπει σε τέτοιου φτηνού είδους ὁμοψυχίες και σύμπνοιες, αλλά σε κάτι πολύ μεγαλύτερο και σπουδαιότερο. «**οὐδ' ὅπως... ἐπαινώσιν**»: ἴδια πρόταση με την προηγούμενη. Η ειρωνεία συνεχίζεται.

11. «**οὐδ' ὅπως...αἰρῶνται**»: ἴδια πρόταση με την ἴδια ειρωνεία.

12. «**τοῖς αὐτοῖς**»: 'με τα ἴδια πράγματα'. «**τούτοις γὰρ τῶν πολιτῶν ἐμμενόντων**»: η αντωνυμία είναι αντικείμενο στην *μτχ.*, και η μετοχή είναι γενική ἀπόλυτη, υποθετική με ἀπόδοση το ακόλουθο ρ. 'γίγνονται', και δηλώνει το 'πραγματικό'. 'τούτοις' δηλ. 'τοῖς πράγμασι'.

14. «**ἰδίᾳ**»: δοτική του τρόπου: 'ατομικά, προσωπικά ο καθένας'.

15. «**ἤττον ὑπὸ πόλεως ζημιότο;**»: 'υπάρχει ἄλλος τρόπος με τον ὁποῖον κάποιος πολίτης θα υφίστατο τις λιγότερες τιμωρίες ἀπὸ τὴν πόλη του;', ρητορική ερώτηση, ὅπου η ἀπάντηση είναι αρνητική, καθώς ο ἄλλος τρόπος για να υφίσταται κάποιος ὅσο γίνεται λιγότερες τιμωρίες, είναι να τηρεῖ τους νόμους της πόλης. Το 'ἤττον' είναι ἐπίρρημα συγκρ. βαθμοῦ, 'ὀλίγον - ἤττον - ἤκιστα'. «**ἢ εἰ τοῖς νόμοις πείθοιτο;**»: ο συγκρ. 'ἢ' εἰσάγει τον β' ὄρο σύγκρισης μετὰ ἀπὸ τα συγκρ. βαθμοῦ ἐπίρρηματα 'ἤττον' και 'μᾶλλον', και ως β' ὄρος σύγκρ. είναι η υποθετική πρόταση με ευκτική, στην ὁποῖαν ως ἀποδόσεις είναι οι δύο προηγούμενες ἐρωτήσεις με την Δυνητική Ευκτική. Ο υποθετικός λόγος είναι ευθύς και δηλώνει την 'ἀπλή σκέψη' σε παρόν – μέλλον.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Τον έχεις γνωρίσεις καλά τον Λυκούργο τον Λακεδαιμόνιο – είπε ο Σωκράτης – ότι δηλ. σε τίποτε απολύτως δε θα την έκανε την Σπάρτη διαφορετική από τις άλλες πόλεις, αν δεν είχε δημιουργήσει στον ύψιστο βαθμό σ' αυτήν την πρόθεση να πείθονται οι πολίτες στους νόμους; Και δεν γνωρίζεις ότι όποιοι άρχοντες είναι οι απόλυτα υπεύθυνοι στα μάτια των πολιτών για το ότι οι πολίτες υπακούουν στους νόμους, αυτοί ανάμεσα στους άρχοντες είναι οι πλέον ικανοί, και ότι η πόλη εκείνη, στην οποία στον ύψιστο βαθμό οι πολίτες υπακούουν στους νόμους, αυτή η πόλη ζει με τον καλύτερο τρόπο σε περίοδο ειρήνης, αλλά και σε περίοδο πολέμου είναι ακαταμάχητη; Αλλά πράγματι η ομόνοια όντως φαίνεται ότι είναι για τις πόλεις το μεγαλύτερο κέρδος, και πολλές φορές μέσα σ' αυτές τα συμβούλια αλλά και πιο επιφανείς άνδρες προτρέπουν τους πολίτες να ομολογούν, και σ' όλα τα μέρη στην Ελλάδα υπάρχει νόμος ώστε οι πολίτες να ορκίζονται ότι θα ομολογούν, και σ' όλα τα μέρη δίνουν αυτόν τον όρκο. Πιστεύω λοιπόν εγώ ότι αυτά τα πράγματα γίνονται, όχι για να ψηφίζουν οι πολίτες τα ίδια χορικά τραγούδια, ούτε για να επαινούν τους ίδιους αυλητές, ούτε για να εκλέγουν τους ίδιους τραγικούς ποιητές, ούτε για να χαίρονται με τα ίδια πράγματα, αλλά για να πείθονται στους νόμους. Αν λοιπόν οι πολίτες μένουν πιστοί σ' αυτά τα ζητήματα, τότε οι πόλεις γίνονται πολύ ισχυρές και ευτυχισμένες στον ύψιστο βαθμό, γιατί χωρίς την ομόνοια ούτε μία πόλη πολύ να κυβερνηθεί σωστά, ούτε ένα σπίτι να οργανωθεί με σωστό τρόπο. Προσωπικά λοιπόν ο κάθε ένας άνθρωπος πώς είναι δυνατόν να υποστεί τις λιγότερες τιμωρίες από την πόλη του, και πώς είναι δυνατόν να πάρει τις περισσότερες τιμές, παρά εάν πείθεται στους νόμους;